

UN SENYOR MOLT IMPORTANT

Eva Forest
Rebelión
14-03-2007

Aquest article va ser enviat al diari El País amb la suplica de que ho publicuessin en desgreuge a la ofensa, que a mi em semblava gravíssima, d'equiparar a un torturador amb un gran poeta com Foix a l'hora de donar la notícia de la mort d'ambdós. El País, com és natural, ni tan sols es va dignar a contestar la carta. Ara, passats quasi vint anys, considero important -per allò de la memòria històrica- insistir en deixar les coses en el seu lloc.

Llegint les notes necrològiques de "El País Internacional", que arriba aquí amb bastant retard, me'n assabento de que qui un dia fou cap superior de la Policia de Bilbo, José Sainz, ha mort a Reinosa, als setanta anys d'edat. La ressenya és bastant extensa, es refereix als càrrecs que ostentà, a les condecoracions que va tenir, al paper polític que va jugar en el difícil moment de la "transició", essent ministre de l'Interior Martín Villa... He de reconèixer que la notícia m'ha agafat desprevinguda, una mica de sobte; tan lluny i a tants anys de distància de la última vegada que el vaig veure, en la penombra d'aquell despatx fantasmagòric... Que estrany em sembla: mort ara, tretze anys després d'aquell sopar al que per culpa meva va arribar amb una mica de retard...

Sempre he sentit una cert sentiment estrany al llegir aquestes seccions necrològiques en les que hi apareixen les gents importants –afortunadament la majoria de les morts no es recullen enlloc- i en les que amb unes breus i esquemàtiques línies es despatxa la gran complexitat d'una vida. Però en aquest cas el sentiment estrany és molt major perquè la nota que resumeix aquesta vida, a la que li ha arribat la mort, està junt a la del gran poeta català J.V. Foix, que morí també als últims dies de gener, ocupant així les dues notes un espai similar. I és precisament aquesta equiparació d'importàncies el que m'ha deixat un tant desconcertada; no perquè el senyor Sainz no fos important –que sí que ho fou i molt, i bé ho recorden alguns- sinó perquè la veritable dimensió d'aquesta importància està deliberadament oculta, fent ressortir de la seva biografia només aquells aspectes que més li convenen al polític la imatge del qual es pretén fixar per a la Història: aconseguint amb això, a més, que les abismals distàncies que en vida separaren a homes tan dispars quedin esborrades i anivellades en les morts per la respectabilitat comú que se'ls confereix: diferents en els seus quefers però respectables ambdós. Tal és el missatge que rep el lector ingenu davant la consternació de qui conservem la memòria. Un pensa que si ara és així, l'investigador que d'aquí a cinquanta anys acudeixi a la hemeroteca a consultar la Premsa de la època, haurà de ser molt sagaç per esbrinar qui fou aquest home "il·lustre" i quina la seva inconfessable i sinistra relació amb els lluitadors bascos en la rebotiga dels seus dominis; haurà d'esforçar-se molt per trobar aquesta realitat que no s'explica per enlloc –ni tan sols en aquests arxius policials que amb tant èmfasi s'han posat a disposició dels estudiosos-, amb aquest vergonyós passat que al final, com tants altres "il·lustres" que el precediren, s'ha emportat a la tomba amb la col·laboració, sempre contemporitzant, dels "demòcrates". No, no li serà

fàcil al nostre investigador treballar amb aquestes ressenyes, escrites a més de dos lustres de la mort de Franco, on encara se segueix dient del que fou torturador que la seva mort constitueix una irreparable pèrdua per la societat i ha estat profundament sentida pels qui el conegueren.

Jo també el vaig conèixer. Fou al setembre de 74, quan ja era director general de la Policia i quedaven enrere els dies en que havia d'embrutar-se les mans torturant en la Comissaria de Bilbao. Ara dirigia la repressió a distància. Però jo no sabia res d'això, ho vaig saber després, molt més tard. En aquells moments per mi sols era "un senyor molt important". El vaig veure una sola vegada, en el seu despatx de la DGS: era alt, fort, corpulent; des del encongiment de la meva condició de detinguda, em va semblar immens, com alguns deuen veure al patró quan els mana cridar per l'acomiadament: poderós, impecable. Anava pulcrament vestit: vestit clar d'estiu, sense una arruga, camisa finíssima, coll i punys impecables, corbata a to. Realment, "un senyor molt important", tal i com m'ho havia anunciat el comissari Conesa mentre em donava un cafè perquè em reposés del esvaïment... Però jo tampoc sabia que era Conesa; sols mesos després el vaig identificar; aleshores era el "tío Roberto", així l'anomenaven. És un moment complicat que no val la pena esforçar-se a recordar ara, ja en una altra part ho he explicat amb detall, però sí que vull dir quelcom sobre els preludis d'aquell inoblidable encontre.

El cansament infinit després de dotze, quinze interrogatoris. Tot són anades i tornades, farcell de claus, de panys, d'ordres i crits, d'esposes que em treuen, que em posen. Em porten, se m'emporten: del soterrani al tercer pis, del tercer pis al calabós. Era com estar en les tripes d'un monstre que m'acabava d'engolir i que no podia digerir-me. Passàvem corrent per estrets passadissos, per angostes escales, per desordenats salons: un laberint de corredors, de portes. Era una situació xocant perquè estaven en obres, ampliant les oficines i nosaltres per allà, a empentes. Cruixien les fustes del terra, els graons, els mobles, tot era vell, brut, per tot arreu trastos abandonats, trencats; s'havia de saltar per entre arxius polsinosos, sobre blocs de plecs mal lligats i carpetes que escampaven els seus folis al peu d'armaris buits. Tot era ruïnós i irreal sota la somorta llum de les pàl·lides bombetes que paralitzaven el temps: aquell temps sense dia i sense nit, sense hores, sempre igual, en una monotonia d'infern, desorientadora i gèlida. I enmig d'aquesta confusió: l'espera. Això sí que ho recordo bé.

Estic contra la paret, mirant al mur, en un despatx. Algú –un robot?– escriu a màquina, indiferent, rere meu. Tinc molt fred, la roba està empapada i tremolo. En algun moment, lluny d'allí, m'han tirat aigua perquè recuperi el coneixement i, al cap de poc, el "tío Roberto" ha vingut amb el cafè... Després m'han portat allà. Estic contra la paret, molla, tremolant sense parar. Hi ha una mà de ferro que m'agafa el braç, que em subjecta quan em tombo. Sé que estic a l'avantsala. "Aniràs a veure un senyor molt important. No creguis que rep a tot el món", el tío Roberto ho ha repetit diverses vegades. Espero; una espera immesurable. I, de cop, s'obre la porta i la mà de ferro em condueix, m'empenta i em deixa allà, al llindar.

Recordo aquella onada de benestar físic que m'envolta i en la que floto sobre un terra alfombrat que amortitza els sons i la tènue llum que cau sobre el mobiliari en el que hi ha seients... I la petita llum encesa sobre la gran taula de

despatx, al fons, i darrere, ell, solemne, immens, ja ho he dit, dient amb educació que m'apropi, que m'assenti, que si vull fumar. És tan gran el contrast que donen ganes de relaxar-se i plorar, són coses que passen en aquestes situacions, però em continc. Hi ha gent que es mou en la penombra. El "tío Roberto" s'asseu a l'altre butaca, junt a mi. Va a començar quelcom. Tots esperen respectuosos. A partir d'aquí ho veig com una escena teatral. El senyor aixeca el telèfon i parla amb la seva mare. Li anuncia que té una visita i que anirà una mica més tard a sopar, però que l'esperin. "Estic amb una visita". Sento una infinita estranyesa. Em veig bruta, desgrenyada, en el centre d'aquella fantasmagòrica reunió: "una visita impresentable"... El que després va seguir tampoc val la pena explicar-ho, són escenes grotesques, amenaces, pistoles que m'apunten, cops. Ell seguia darrere de la taula, observant, intervenint a vegades en el joc: "Calma't, Roberto. No siguis violent", impassible i llunyà, com si es tractés d'una avorrida escena molt repetida.

Vaig quedar tan penjada d'aquella situació que no he pogut oblidar-la. I no em pesa. Estic contenta de tenir memòria: perdre-la seria caure en la nit i en el buit. Que ningú pensi "allò ja va passar" i "l'ara som tots demòcrates"... Els homes, com els pobles, sols poden millorar el món si tenen molt viu el record dels horrors que no han de repetir-se.

Califòrnia, març de 1987.